

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2026. № 3.

ISSN 2307-2156

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.3.23>

УДК 354:338.48

С. М. Цвілій,

к. е. н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1720-6238>

Д. Ю. Мамотенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7945-8628>

П. В. Бобрикін,

старший викладач кафедри підприємництва, менеджменту і туризму, Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5820-8475>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

S. Tsviliy,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business,

National University «Zaporizhzhian Polytechnic»

D. Mamotenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business,

National University «Zaporizhzhian Polytechnic»

P. Bobrykin,

PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Senior Lecturer of Department of Entrepreneurship, Management and Tourism,

Zaporizhzhia Institute of Economics and Information Technologies

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF PUBLIC POLICY OF SPATIAL DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

У статті обґрунтовано концептуальні засади впровадження публічної політики повоєнного просторового розвитку туризму. Розкрито сутність поняття «публічна політика в індустрії туризму». Запропоновано концепцію публічної політики в індустрії туризму, що базується на чотирьох ідеях. Визначено вимоги до публічної регіональної політики туризму на період розробки нових стратегічних документів щодо розвитку туризму в Україні під час війни і після завершення. Встановлено, диверсифікація туристичного продукту є інновацією в контексті впровадження публічної політики в туристичних дестинаціях, яка вирішує низку задач оптимізації туризму регіону на засадах просторового розвитку. Розкрито тезу про необхідність формування публічної політики просторового розвитку індустрії туризму, визначено її зміст. Обґрунтовано роль державної регіональної політики та її інструментарію у забезпеченні ефективності національного туристичного комплексу, актуальність регіонального інваріанту туристичного продукту у забезпеченні конкурентоспроможності туризму країни, роль диверсифікації регіонального туристичного продукту у забезпеченні сталого характеру розвитку дестинації. Аналіз стратегічного та територіального планування на трьох рівнях організації інститутів публічної влади є актуальним для повоєнного розвитку туризму та своєчасним напрямком наукового пошуку.

The unevenness of the space of Ukrainian regions and the specific conditions for the activities of tourism industry entities are studied, which determines the relevance of regionally verified state decisions regarding its tourism and recreational development after the end of the war. It is proved that the post-war efficiency of the functioning of the country's tourism and recreational complex is largely determined by the accuracy and correctness of spatial decisions made at all levels of government when implementing public policy in the tourism industry. The purpose of the article is to substantiate the conceptual principles of implementing public policy for the post-war spatial development of the country's tourism sector. The essence of the concept of "public policy in the field of tourism" is revealed, the understanding of which is based on the constituent elements of "public policy" and "tourism". The concept of public policy in the tourism industry is proposed, which is based on four ideas. The requirements for public regional tourism policy for the period of development of new strategic documents regarding the development of tourism in Ukraine during the war and after its end are determined. It is established that the diversification of the tourist product is a product innovation in the context of the implementation of public policy in tourist

destinations, which solves a number of problems of optimizing tourism in the region on the basis of spatial development. The thesis on the need to form a public policy of spatial development of the tourism industry is revealed, its content is determined, in connection with which the popular categories in recreational geography are discussed: tourist and recreational space, tourist and recreational potential, tourist and recreational resources and tourist and recreational complex. The relevance and role of state regional policy and its tools in ensuring the effectiveness of the national tourist complex, the relevance of the regional invariant of the tourist product in ensuring the competitiveness of national tourism, the role of diversification of the regional tourist product in ensuring the sustainable development of the destination are substantiated. It is concluded that sectoral strategies for tourism development in the regions should be supported by a scientifically sound strategy for the spatial development of the tourism industry. Research on strategic and territorial planning at three levels of organization of public authorities is relevant for the post-war development of tourism.

Ключові слова: *публічна політика, індустрія туризму, повоєнний період, стратегія розвитку, туристично-рекреаційний комплекс.*

Keywords: *public policy, tourism industry, post-war period, development strategy, tourist and recreation complex.*

Постановка проблеми та її актуальність. Осмислення повоєнного розвитку туризму в Україні є доцільним на основі створення відповідної теоретико-концептуальної бази публічної політики у цій сфері. У науковій літературі, нормативних правових актах та інших документах вже склалися підходи до розуміння сутності публічної політики [6; 7; 13]. Проте конкретні механізми її розробки і реалізації вивчаються недостатньо. Досвід показує, що формування ефективної, відкритої, суспільно значущої політики має бути відповідним чином сконструйовано, виходячи із конкретних умов, а саме: унікальності країни; рівня управління; сфери здійснення публічної політики. У розкритті поняття «публічна політика у сфері туризму» важливе значення належить з'ясування базових складових: «публічна політика» і «туризм».

Комплексним об'єктом публічної політики в туризмі виступає не стільки туризм у вузькому значенні, скільки сфера туризму і рекреації [5; 9].

Туристично-рекреаційну сферу можна визначити як сферу життєдіяльності суспільства, пов'язану з різноманітними процесами та явищами виробництва та споживання туристично-рекреаційного продукту, основними учасниками яких виступають підприємства індустрії туризмі та суміжних галузей, органи державної та муніципальної влади, а споживачами є окремі особи і спільноти людей зі своїми специфічними туристичними та рекреаційними потребами, що визначають комплексний розвиток внутрішнього та в'їзного туризму з урахуванням забезпечення економічного, соціального, культурного прогресу в регіонах України. Саме тому доцільно акцентувати увагу на регіональному аспекті публічної політики в туризмі. Нерівномірність простору українських регіонів та зумовлена ним специфіка умов для діяльності суб'єктів індустрії туризму обумовлює сьогодні актуальність регіонально вивірених рішень держави щодо її туристично-рекреаційного освоєння після закінчення війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вклад вчених у вирішення проблем та перспектив розвитку засад публічної політики в туризмі подано у багатьох працях вітчизняних [1–14] і зарубіжних [18–20] науковців. Вагомий внесок в останні роки українські вчені зробили в дослідженні різних питань впровадження сучасних підходів в організації публічного управління у сферу вітчизняного туризму на базі використання закордонного досвіду і практик. Так, наукові підходи розробки та реалізації політики державного управління туристичною діяльністю з позиції стратегічного розвитку галузі розглянуто у доробках таких авторів, як: К. Горюнова [4], О. Литвин [7], О. Носирєв, Т. Деділова, І. Токар [8], Г. Олексюк, О. Полольський [9]. Світовий досвід та європейські практики використання ефективного інструментарію публічного управління у сфері туризму висвітлено у роботах таких авторів: В. Демко, І. Свиноус [5], В. Підгірна [10], А. Помаза-Пономаренко, Р. Данчевський [11], К. Стоян, К. Рижова, А. Копилова [14], І. Шапран [19]. Реалізація державної політики в контексті регіонального розвитку туризму під час війни та після її завершення подано у дослідженнях авторів: Л. Бондаренко [2], І. Журба, І. Несторишен, С. Матюх [6], Т. Сокол, О. Фастовець [12]. Рекомендації щодо

забезпечення доступності різних видів туристичних сервісів з урахуванням їх специфіки та сучасних принципів реалізації публічної політики розроблені у наукових матеріалах дослідників: О. Ахмедова, А. Помаза-Пономаренко. [1], В. Воронкова, М. Ажажа, О. Фурсін [3], І. Стефанчук, П. Сем'янчук [13], І. Черленяк, Ф. Щуренко [18]. Однак, за наявності значної кількості наукових ідей практично відсутні дослідження, у яких було б висвітлено результати концептуального представлення публічної політики в індустрії туризму, які зумовлені необхідністю формування повоєнного бачення розвитку туризму в Україні, зростання ефективності туристичної політики з метою найбільш повного задоволення потреб населення у туристично-рекреаційних послугах і покращення якості життя громадян у повоєнній довгостроковій перспективі.

У даній роботі автори висувають гіпотезу, що повоєнна ефективність функціонування туристично-рекреаційного комплексу країни значною мірою визначається точністю та коректністю просторових рішень, що приймаються на всіх рівнях влади при реалізації публічної політики в індустрії туризму.

Метою статті є обґрунтування концептуальних засад впровадження публічної політики повоєнного просторового розвитку сфери туризму країни.

Досягнення зазначеної мети є інформаційним підґрунтям визначення ролі державної регіональної політики та її інструментарію у обґрунтуванні ефективності туристичного комплексу України, актуальності регіонального інваріанту туристичного продукту в забезпеченні конкурентоспроможності національного туризму, значення диверсифікації регіонального туристичного продукту для сталого характеру повоєнного розвитку туристичної дестинації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взагалі поняття «публічна політика» введено в обіг у першій половині ХХ ст. при виникненні потреби у поєднанні політичної теорії і практики відносно оцінки фактичної діяльності урядів у забезпеченні суспільних інтересів. Надалі проблематика публічної політики стала предметом наукового дискурсу у працях різних учених. Нині теоретичні, прикладні дослідження публічної політики перебувають у фокусі уваги багатьох вітчизняних дослідників [2; 3; 10]. Однак погляди на поняття

і сутність даного явища неоднозначні, з чого витікає, що необхідно звернути увагу на різне змістовне наповнення і неоднозначність використання терміну «публічний» (словосполучень з ним), широко вживаного в різних контекстах у виступах політиків і державних діячів, в нормативних правових актах [11].

З іншого боку, як і публічна політика, явище туризму, незважаючи на набагато тривалішу історію, дотепер не отримало однозначного трактування. При цьому переважна більшість наукових праць сфокусована на вивченні туризму як однієї з пріоритетних галузей економіки [8; 14; 15]. Однак можна говорити про еволюцію у розумінні поняття «туризм»: від визначення його у вигляді подорожі чи руху людей, не пов'язаного зі зміною місця проживання і роботи, до усвідомлення соціальної ролі туризму в розвитку суспільства [4].

На думку авторів, наукове осмислення розглянутого явища в даний час має базуватися на розумінні як економічної (конкурентоспроможність країни в цілому та її регіонів, внесок у валовий внутрішній продукт, забезпечення продуктивної зайнятості населення, зростання доходів бюджетів усіх рівнів), так і соціально-культурної значущості туризму (вирішення глобальних задач формування здорового способу життя, рекреації людського потенціалу). У зв'язку з чим виникає потреба у формулюванні поняття туризму, адекватного цілям дослідження. Під туризмом будемо розуміти явище суспільного життя, що надає прямий і опосередкований вплив на соціальну, культурну, освітню і економічну сфери, а також забезпечує можливості для задоволення потреб громадян у туристично-рекреаційних послугах та в кінцевому підсумку підвищення рівня і якості життя населення. При такому трактуванні туризму з урахуванням підходів до обґрунтування суті публічної політики надано авторське визначення поняття «публічна політика в індустрії туризму» – процес системної довгострокової взаємодії політичних акторів, заснований на їх взаємній відповідальності за безперервний і стійкий розвиток туризму та спрямований на задоволення особистих та суспільних інтересів та потреб у даній сфері. Автори пропонують концепцію публічної політики в індустрії туризму як політики, що ґрунтується на ідеях, які представлено на рис. 1.

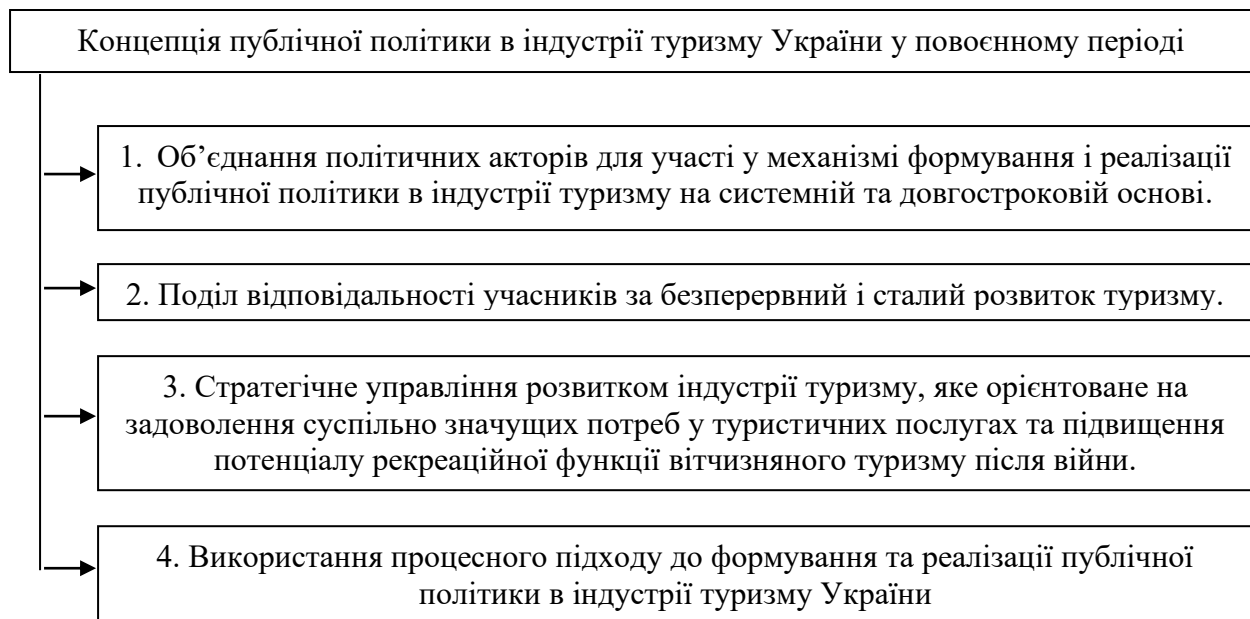

Рис. 1. Концептуальні засади публічної політики в індустрії туризму України у повоєнному періоді

Так, виходячи з першої концептуальної ідеї, слідує, що переведення державної політики в індустрії туризму в русло публічності містить, перш за все, встановлення довгострокових партнерських відносин, підтримання конструктивного діалогу між політичними акторами. За умов партнерської взаємодії політичних акторів та підвищення ініціативи громадян отримаємо виникнення синергетичного ефекту системи публічної політики в туризмі.

Друга концептуальна ідея публічної політики в індустрії туризму базується на взаємній відповідальності політичних акторів за безперервний та сталий розвиток туризму. У зв'язку з цим є корисними рекомендації [6], які надано Всесвітньою радою з подорожей і туризму (WTTC) для України. Так, вирішення існуючих проблем, а також формування повоєнного бачення розвитку індустрії туризму в країні розглянуто через дотримання наступних умов: 1) уряд України має надати індустрії туризму проектно-пріоритетного статусу після війни; 2) підприємці повинні співвідносити інтереси бізнесу з потребами людей, культури та довкілля; 3) всі учасники повинні розділяти мету довгострокового зростання та процвітання конкретної території країни.

Розкриваючи третю концептуальну ідею, слід зважати, що публічна політика в туризмі формується в контексті низки актуальних глобальних викликів часу і довготривалих тенденцій світового розвитку. Світ стає більш складним, динамічним і менш передбачуваним. У цих умовах формування та реалізація ефективної публічної політики в індустрії туризму неможливі без створення й підтримки туристичного потенціалу, адекватного викликам, і що дозволить своєчасно й ефективно реагувати на зміни, що будуть відбуватися. За цією логікою, зрозуміло, що основу публічної політики мають становити стратегічні орієнтири, які базуються на реалізації особистих та суспільних інтересів і потреб у сфері туризму, забезпеченні їх балансу та які спрямовані на підвищення якості життя громадян України у довгостроковій перспективі.

У зв'язку з цим підвищуються вимоги до процесу розробки і реалізації публічної політики у сфері туризму. Ця обставина доводить запровадження четвертої концептуальної ідеї. Так, автори пропонують розглядати публічну політику в індустрії туризму з позицій процесного підходу, що дозволить відстежувати хід розробки та реалізації на кожному з етапів (цілепокладання, планування, реалізація, контроль, аналіз, регулювання), а також, у підсумку, підвищить її ефективність та результативність. Використання процесного підходу дозволить аналізувати всі етапи механізму формування та реалізації публічної політики у взаємозв'язку (системність є принципом процесного підходу), посилить горизонтальні зв'язки між політичними акторами. При цьому під механізмом формування й реалізації публічної політики в індустрії туризму автори пропонують розуміти сукупність принципів, інструментів, методів та процесів формування й реалізації публічної політики в індустрії туризму, що представляють собою цілісність. Цілісність постає як об'єктивна характеристика, певна якість явища «публічна політика в індустрії туризму».

Слід зазначити, що сформовані авторами нові концептуальні уявлення про механізм розробки та реалізації публічної політики в індустрії туризму є базою для розробки публічної політики розвитку туризму в регіонах країни.

Сьогодні, у період розробки нових стратегічних документів відносно

розвитку туризму в Україні під час війни та після її завершення, актуальність публічної регіональної політики туризму (рекреація включно) обумовлена:

- необхідністю упорядкування державного регулювання розвитку національного туризму у просторі;
- забезпеченням поєднання інтересів держави та всіх її територій у повоєнному розвитку туризму та рекреації;
- недопущенням та подоланням соціально-економічних протиріч між традиційною економікою та туризмом у повоєнному розвитку регіонів;
- пріоритетністю завдань повоєнного розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, що наразі потребує ефективної реалізації туристично-рекреаційного потенціалу України, який є надзвичай диференційованим у просторі регіонів.

Теорію та практику державного регулювання територіального розвитку становить регіональна політика [23] (актуальна змістовна частина управління соціально-економічним розвитком держави). Регулювання територіального розвитку слід розуміти як спеціально організовані системні дії забезпечення сталого і збалансованого функціонування регіональних систем, а їх головний цільовий орієнтир – покращення якості й підвищення рівня життя населення.

Предметом регіональної політики є просторова складова громадського життя [12], а її об'єктна область описується різноманіттям форм просторової організації різних сфер життєдіяльності суспільства, тому реалізація теорії та практики державного регулювання територіального розвитку туристично-рекреаційної сфери становить предметну область регіональної політики в індустрії туризму. Доцільно зазначити, якщо в практичній площині можна говорити про повоєнний період формування регіональної політики відносно туристично-рекреаційної сфери, то в теоретичному полі є безліч зарубіжних та вітчизняних фундаментальних праць і прикладних досліджень у суміжних галузях знань, а саме: рекреаційна географія, географія туризму, регіональна економіка, менеджмент території, маркетинг, соціологія [1; 20]. Дослідження сформували широко використовувані, як у практиці управління розвитком туризму в регіонах, так і нормативно-правовому полі категорії: туристично-

рекреаційний простір, туристично-рекреаційний потенціал, територіальні туристично-рекреаційні системи, туристичні дестинації, туристично-рекреаційні кластери, регіональний туристичний продукт, регіональні туристичні ринки, конкурентоспроможність регіонального туристичного продукту [21]. Категорія «туристично-рекреаційний простір» визначає об'єкт регіональної політики. Туристично-рекреаційний простір представляє собою невід'ємну частину (інваріант) соціально-економічного простору країни і характеризується різноманітним потенціалом для розвитку туристично-рекреаційної сфери, реалізація якого загалом і в кожній частині визначається природною й соціокультурною специфікою території, а також стратегічними пріоритетами у розвитку соціально-економічного простору країни і регіонів. Системна організація туристично-рекреаційного простору має осередковий характер і складається під дією туристично-рекреаційного районоутворення, що реалізується за допомогою територіально- та компонентно-структурних процесів, таких як: диференціація, концентрація, стягування, агломерування, поляризація, диверсифікація та інтеграція. В результаті цих процесів зокрема формуються спеціалізовані туристичні територіальні системи – дестинації.

Процеси системоутворення в геопросторі, у тому числі й туристично-рекреаційному, супроводжуються районоутворенням. Туристичне освоєння простору призвело до туристично-рекреаційного районоутворення і виступає результатом реалізації його туристичного та рекреаційного потенціалу, а експлуатовані суспільством туристичні ресурси (інфраструктурні об'єкти, історико-культурні та природні атракції) є його реалізованою частиною. Слід уточнити, що туристично-рекреаційний потенціал є сукупністю передумов і умов для розвитку туризму, а туристичні ресурси є реалізованою частиною потенціалу [16; 17]. На відміну від елементів потенціалу, туристичні ресурси використовуються у виробництві туристичного продукту, і чим більшою їх кількістю володіє регіон, тим вищий рівень реалізації його потенціалу. Чим вищий ступінь реалізації туристично-рекреаційного потенціалу простору, тим вищий рівень його системної організації [22]. У даній концепції й трактуванні

згаданих категорій стає очевидною системоутворююча сутність повоєнних цільових установок і заходів публічної політики у індустрії туризму України у її регіональному вираженні – регіональній політиці. Зміст регіональної політики у туристично-рекреаційній сфері визначає регулювання розвитку національного туристично-рекреаційного простору та його регіональних частин як сукупність ефективних дій забезпечення сталого та збалансованого функціонування туристично-рекреаційної сфери з метою покращення якості туристично-рекреаційних послуг і зростання рівня життя населення [18; 19].

Оскільки стійкість розвитку є системною ознакою, закономірним є те, що стійкий характер туризму в повоєнному періоді може бути забезпечений лише в організованій частині простору. Метою стратегічного планування та управління розвитком індустрії туризму України на національному рівні є формування на частини туристично-рекреаційного простору туристичних територіальних систем, а прагнення регіонів форсувати у своєму розвитку туристичну місію неминуче призведе до вирішення формування туристично-рекреаційного комплексу для найбільш повної реалізації свого туристичного потенціалу. Туристично-рекреаційним комплексом є різновид туристично-рекреаційної системи, що відрізняється високим ступенем внутрішньої взаємопов'язаності і сполученості елементів. Це цілеспрямовано сформована сукупність підприємств індустрії туризму, постачальників послуг та товарів, що забезпечують туристичні потреби на обмеженій території, яка має певні туристично-рекреаційні ресурси, туристичну і забезпечуючу інфраструктуру.

Особливістю структури туристично-рекреаційного комплексу є висока залежність ефективності інтеграції об'єктів індустрії туризму та їх ресурсної бази, інфраструктури території і факторів розвитку туристично-рекреаційної діяльності. Тобто, це інфраструктурний каркас територіальної туристичної системи, сукупність об'єктів туристичної інфраструктури та інфраструктури забезпечення, яка за складом, обсягом і розміщенням у просторі адекватна можливостям реалізації туристичного потенціалу у повоєнному періоді.

Розробка регіональних повоєнних стратегій розвитку індустрії туризму

покликана визначити ефективні шляхи, а також визначити умови еволюції регіонального туристично-рекреаційного простору або його частини у стан просторової системи. Серед умов – оптимізація регіонального туристичного комплексу у часі (подолання сезонності) та у просторі. Дієвим механізмом у вирішенні цього завдання має стати диверсифікація туристичного продукту.

Загалом туристичний продукт – комплекс туристичних послуг, робіт, що супроводжують процес споживання туристичних послуг, а також товарів для туристів. Автори вважають доцільним визначити його різновиди, а саме: туристичний продукт оператора та туристичний продукт території. Перший є продуктом праці туроператора, первинною одиницею якого є тур на певний маршрут і в конкретні терміни. Так, категорія регіонального туристичного продукту безпосередньо асоціюється з дестинацією. З усього різноманіття її концептуалізації та визначень доречно згадати її як територію, що пропонує певний набір послуг, які відповідають потребам туриста, задовольняють його попит на перевезення, нічліг, харчування, розваги тощо, й є метою подорожі. Тобто, дестинація має розвинену індустрію туризму в сукупності компаній, що виробляють послуги та товари, здатні задовольнити туристичний попит. Безумовно, якщо комплекс цих послуг має стійкий попит, між оператором та індустрією туризму дестинації складаються відносини щодо їх виробництва, формування, просування та реалізації. Така спільна діяльність підприємств індустрії туризму, туристичних операторів за підтримки органів публічної влади всіх рівнів формують, просувають національний туристичний продукт. Однак при випаданні з цього ланцюжка учасників туристичних операторів, як відбувається в процесі розвитку е-туризму, туристичний продукт у його регіональному контексті здатний відтворюватися і без зусиль туроператора. Крім того, на повоєнному технологічному фоні розвитку індустрії туризму, при розвитку динамічного пакетування (технології формування і дистрибуції туристичного продукту в режимі онлайн) питання конкурентоспроможності на міжнародному туристичному ринку все більш вирішуються в координатах туристичного продукту регіону, ніж туристичного продукту операторського.

Остання обставина, у свою чергу, актуалізує важливе питання про повоєнний розвиток вітчизняного туристично-рекреаційного простору та просування на міжнародний ринок регіональних туристичних продуктів країни після війни.

Диверсифікація туристичного продукту актуальна в контексті його регіонального інваріанту (регіональний туристичний продукт) і представляє процес ускладнення галузевої структури туристичного комплексу за рахунок появи та розвитку нових видів туристично-рекреаційної активності в регіоні. Поява і можливість стійкого розвитку нових видів туристично-рекреаційної активності в регіоні після війни буде визначатися такими факторами (рис. 2).

Диверсифікація туристичного продукту є продуктовою інновацією в контексті здійснення публічної політики в туристичних дестинаціях, вирішує низку задач оптимізації туризму регіону на засадах просторового розвитку:

- подолання фактору сезонності: повне або часткове;
- подолання дії зовнішніх несприятливих факторів після війни, а саме: природно-кліматичних змін, геополітичних та екологічних ризиків;
- сприяння подальшому розвитку регіонального простору через появу нових способів реалізації його туристично-рекреаційного потенціалу.

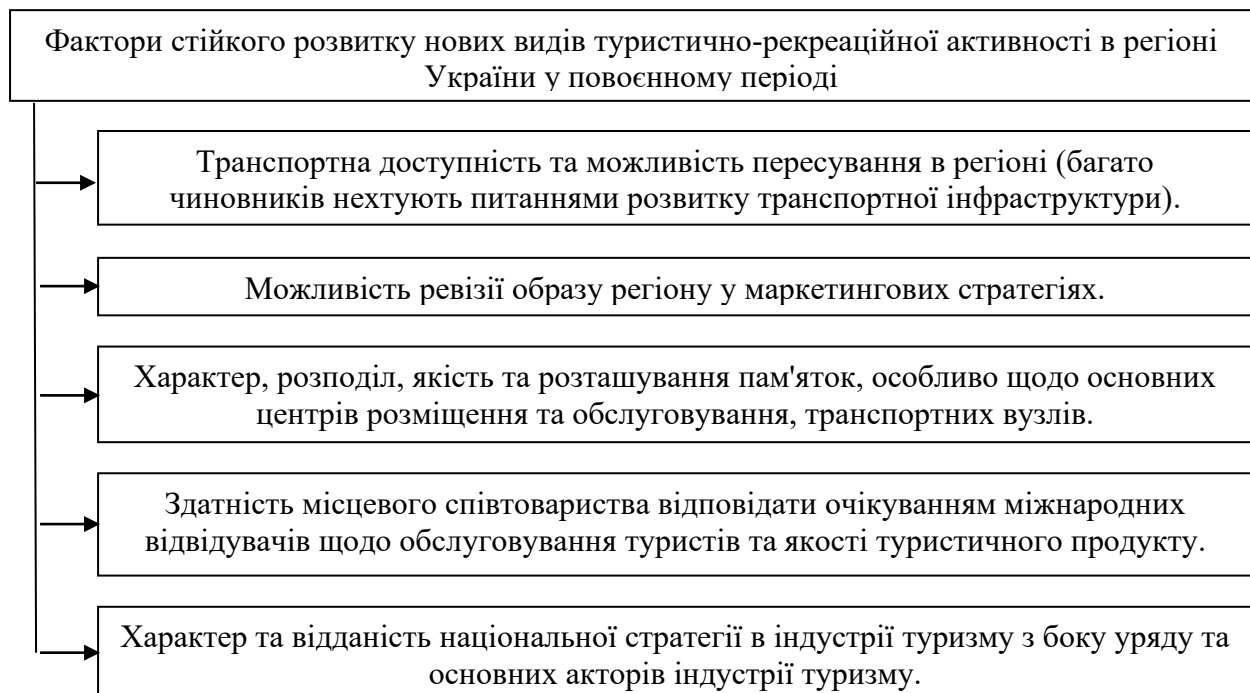

Рис. 2. Фактори стійкого розвитку нових видів туристично-рекреаційної активності в регіоні України у повоєнному періоді

Так, наприклад, вітчизняні гірські дестинації ще до повномасштабної війни потребували продуктивних і технологічних інновацій, щоб йти в ногу зі зміною клімату, продовжуючи свій сезон і працюючи протягом усього року. У той час, коли українські регіони, які позиціонують себе ski resorts, все ще формують свій туристичний потік лише за рахунок «катального» сезону, такі гірські дестинації, як Revelstoke (Канада) та Vail (США) давно розвивають пригодницький, гастрономічний та етнографічний туризм у сезон «сухої землі» та літні туристичні потоки в них можуть навіть перевищувати зимові.

Вітчизняні дестинації змушені диверсифікувати ринкові портфелі для залучення туристів за умов наростаючої невизначеності та геополітичних ризиків. Зовнішні повоєнні ризики особливо проблематичні для територій, економіка яких значною мірою ґрунтується на доходах від туризму.

У більшості досліджень, які так чи інакше пов'язані з проблематикою управління розвитком туризму в регіонах, як суб'єкти регіональної політики найчастіше згадують органи державної влади (національного і регіонального рівнів), органи місцевого самоврядування, рідше підприємницькі структури. Проте суб'єкти індустрії туризму повинні використовувати специфічні для діяльності властивості туристично-рекреаційного простору та виявляти щодо нього вибірковість і також реалізовувати регіональну політику, оптимізуючи власний економічний результат і сприяючи подальшому розвитку території. Так, підприємець опосередковано впливає на вироблення публічної політики просторового розвитку індустрії туризму України у повоєнному періоді та державної регіональної політики; він реалізує свою стратегію і тактику щодо простору, що обирає для реалізації інвестиційних проектів і функціонування діяльності, і, отже, є суб'єктом власної регіональної політики. В повоєнному періоді держава та суб'єкти підприємництва, мають збігтися у просторових пріоритетах, та сформувати регіональні туристично-рекреаційні кластери. З боку підприємців – це є процесом самоорганізації виробників, які спільно використовують сприятливі фактори виробництва, а з боку держави – це

комплекс заходів щодо створення сприятливих умов для розвитку процесів кластеризації виробників. У підсумку, в сукупності пріоритетів регіональної політики держави і підприємництва після війни повинні бути сформовані регіональні ядра ефективного освоєння туристично-рекреаційного простору.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Викладені концептуальні засади публічної політики просторового розвитку індустрії туризму країни у повоєнному періоді і окремі аспекти регіональної політики ще раз підтверджують авторську думку щодо базової несистемної організації туристично-рекреаційного простору. Тільки при використанні інструментарію державної регіональної політики розвитку індустрії туризму (стратегічного та територіального планування) буде створено умови для реалізації його функціонального потенціалу, що призведе до формування у туристично-рекреаційному просторі країни територіальних структур різного таксономічного рівня, які виступають як ядра для подальшого його освоєння. Доведено, що туристичні дестинації є динамічними системами і потребують управління для підтримання власної конкурентоспроможності. Структурно-функціональний аналіз досліджених просторів місцевого та регіонального рівнів, які призначені для туристично-рекреаційного використання, виявив такі загальні та специфічні закономірності в їх організації, як: недооцінка та низький рівень використання туристичного потенціалу; виражена сезонність туристичних потоків, що має наслідком високий рівень цін на туристичні продукти (послуги та товари), нерівномірну зайнятість населення і низький рівень кваліфікації туристичних кадрів через міграцію населення (станом на початок 2026 р. за кордоном через повномасштабну війну перебуває близько 5,6–6 млн українців). Вирішення зазначених авторами проблем можливе за допомогою диверсифікації регіонального туристичного продукту, а також його використання як елемента регіональних стратегій і механізму реалізації. У свою чергу, галузеві стратегії розвитку туризму в регіонах мають бути адекватні місії туризму в регіональному розвитку і забезпечуватись науково обґрунтованою стратегією просторового розвитку індустрії туризму України.

Вироблення просторової стратегії розвитку туристично-рекреаційної сфери на національному та регіональному рівнях формується внаслідок наступності і взаємообумовленості всіх видів документів стратегічного й територіального планування на трьох рівнях організації інститутів публічної влади. Подальші дослідження цих інститутів є актуальними для повоєнного розвитку туризму.

Література

1. Ахмедова О., Помаза-Пономаренко А. Цифровізація державного сектору як чинник ефективного публічного управління. *Наукові перспективи*. 2025. Вип. 2(56). С. 85–94.
2. Бондаренко Л. Дослідження програм розвитку туризму в регіонах України. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2023. №8. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-8-1>.
3. Воронкова В., Ажажа М., Фурсін О. Цифровізація публічного управління як драйвер трансформації державних інституцій у цифровому суспільстві. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. №1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.1.7>.
4. Горюнова К. А. Стратегічне управління розвитком туристичного регіону на засадах сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-109>.
5. Демко В., Свиноус І. Потенціал міжнародного співробітництва України в геоелекономічному просторі туристичної галузі. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного*. 2023. №2(48). С. 38–50.
6. Журба І., Несторишен І., Матюх С. Реалізація державної туристичної політики в контексті регіонального розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Т. 308. №4. С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-9>.
7. Литвин О. Реалізація політики державного управління туристичною діяльністю в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. №60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-138>.

8. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68.

9. Олексюк Г., Полольський О. Проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2022. №3. С. 95–105. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-10>.

10. Підгірна В. Характеристика моделей публічного управління у сфері туризму: світовий досвід та Україна. *Влада та Україна*. 2022. №9. С.235–245.

11. Помаза-Пономаренко А., Данчевський Р. Амбівалентність розвитку механізмів публічного управління України в умовах реформування й євроінтеграції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. №2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.11>.

12. Сокол Т.Г., Фастовець О.А. Регіональний вектор розвитку туризму в Україні. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. №1(78). 2022. С. 132–144.

13. Стефанчук І., Сем'янчук П. Принципи реалізації державної регіональної політики у сфері лікувально-оздоровчого туризму: рекреаційний і соціальний аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. №2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.20>.

14. Стоян К., Риждова К., Копилова А. Європейський досвід державного управління туристичною сферою. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 175–181.

15. Цвілій С. Конструктивна модель реалізації потенціалу індустрії туризму України в європейському геоeкономічному просторі. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (eкономічні науки)*. 2024. № 1(50). С. 57–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-50-7>.

16. Цвілій С. Методичний підхід до комплексної оцінки розвитку інвестиційного потенціалу індустрії туризму. *Інтелект XXI*. 2023. №4. С. 53–64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.10>.

17. Цвілій С., Мамотенко Д., Бобрикін П. Підвищення стійкості регіону в цифровому просторі шляхом впровадження інтегрально маркетингових

методів розвитку регіонального туризму. *Економічний простір*. 2025. №208. С. 268–278. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.268-278>.

18. Черленяк І., Щуренко Ф. Соціальна самоорганізація та системна ефективність публічного управління в умовах кризи: системологічний підхід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. №2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.8>.

19. Шапран І. Стратегічні напрями удосконалення механізмів публічного управління в галузі туризму в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2024. Том 12. №4. С. 73–82.

20. Can M., Gozgor G. Revisiting the tourism-growth nexus: evidence from a new index for the market diversification of tourist arrivals. *Current Issues in Tourism*. 2018. Vol.21. №10. P. 1157–1170. DOI: 10.1080/13683500.2016.1268103.

21. Dobrica Z. J. Key issues in the conceptualization of tourism destinations. *Tourism Geographies*. 2016. Vol. 18. Iss. 4. P. 445–457. DOI: 10.1080/14616688.2016.1183144.

22. Truchet S., Piguet V., Aubert V., Callois J.-M. Spatial influence of attractions on tourism development. *Tourism Geographies*. 2016. Vol. 18. Iss. 5. P. 539–560. DOI: 10.1080/14616688.2016.1221985.

23. Tsviliy S., Mamotenko D. Strategic marketing mechanisms for the post-war development of the national tourist destination. *Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України* : колективна монографія. Харків : НТУ «ХП», 2026. С. 32–54. DOI: <https://doi.org/10.20998/978-617-05-0580-4>.

References:

1. Akhmedova, O. and Pomaza-Ponomarenko, A. (2025), “Digitalization of the public sector as a factor of effective public administration”, *Naukovi perspektyvy*, vol. 2(56), pp. 85–94.

2. Bondarenko, L. (2023), “Study of tourism development programs in the regions of Ukraine”, *Industriia turyzmu i hostynnosti v Tsentral'nij ta Skhidnij*

Yevropi, vol. 8, pp. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-8-1>.

3. Voronkova, V.G., Azhazha, M.A. and Fursin, O.O. (2026), “Digitalization of public administration as a driver of transformation of state institutions in a digital society”, *Public Administration: Improvement and Development*, vol. 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.1.7>.

4. Horiunova, K. (2023), “Strategic management of the development of the tourist region on the basis of sustainable development”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-109>.

5. Demko, V. and Svyynous, I. (2023), “The potential of international cooperation of Ukraine in the geoeconomic space of the tourism industry”, *Zbirnyk naukovykh prats' TDATU imeni Dmytra Motornoho*, vol. 2(48), pp. 38–50.

6. Zhurba, I., Nestoryshen, I. and Matiukh, S. (2022), “Implementation of state tourism policy in the context of regional development”, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 4, no. 308, pp. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-9>.

7. Lytvyn, O. (2024), “Implementation of the policy of state management of tourist activities in Ukraine”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-138>.

8. Nosyriev, O., Dedilova, T. and Tokar, I. (2022), “Development of tourism and the hospitality industry in the strategy of post-conflict recovery of the economy of Ukraine”, *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava*, vol.1 (26), pp. 55–68.

9. Oleksiuk, H. and Polol's'kyj, O. (2022), “Problems and prospects of the tourism industry of Ukraine in the conditions of modern challenges”, *Rehional'na ekonomika*, vol. 3, pp. 95–105. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-10>.

10. Pidhirna, V. (2022), “Characteristics of public administration models in the field of tourism: world experience and Ukraine”. *Vlada ta Ukraina*, vol. 9, pp. 235–245.

11. Pomaza-Ponomarenko, A. and Danchevs'kyj, R. (2026), “Ambivalence

of the development of public administration mechanisms of Ukraine in the conditions of reform and European integration”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.11>.

12. Sokol, T. and Fastovets', O. (2022), “Regional vector of tourism development in Ukraine”, *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*, vol. 1(78), pp. 132–144.

13. Stefanchuk, I. and Sem'ianchuk, P. (2026), “Principles of implementation of state regional policy in the field of medical and health tourism: recreational and social aspects”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.20>.

14. Stoian, K., Ryzhova, K. and Kopylova, A. (2018), “European experience of public management in the tourism sector”, *Pravo i suspil'stvo*, vol. 6, pp. 175–181.

15. Tsviliy, S. (2024), “A constructive model for realizing the potential of Ukraine's tourism industry in the European geoeconomic space”, *Zbirnyk naukovykh prats' TDATU imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, vol. 1(50), pp. 57–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-50-7>.

16. Tsviliy, S. (2023), “Methodical approach to a comprehensive assessment of the development of the investment potential of the tourism industry”. *Intelekt XXI*, vol. 4, pp. 53–64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.10>.

17. Tsviliy, S., Mamotenko, D. and Bobrykin, P. (2025), “Increasing the stability of the region in the digital space by implementing integrally marketing methods for the development of regional tourism”, *Ekonomichnyj prostir*, vol. 208, pp. 268–278. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.268-278>.

18. Cherleniak, I. and Schurenko, F. (2026) “Social self-organization and systemic effectiveness of public administration in crisis conditions: a systematic approach”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.8>.

19. Shapran, I. (2024), “Strategic directions for improving public

administration mechanisms in the field of tourism in Ukraine”, *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 4, no. 12, pp. 73–82.

20. Can, M. and Gozgor, G. (2018), “Revisiting the tourism-growth nexus: evidence from a new index for the market diversification of tourist arrivals”, *Current Issues in Tourism*, vol. 10, no. 21, pp. 1157–1170. DOI: 10.1080/13683500.2016.1268103.

21. Dobrica, Z. (2016), “Key issues in the conceptualization of tourism destinations”, *Tourism Geographies*, vol. 18, no. 4, pp. 445–457. DOI: 10.1080/14616688.2016.1183144.

22. Truchet, S., Piguet, V., Aubert, V. and Callois, J.-M. (2016), “Spatial influence of attractions on tourism development”, *Tourism Geographies*, vol. 18, no. 5, pp. 539–560. DOI: 10.1080/14616688.2016.1221985.

23. Tsviliy, S. and Mamotenko, D. (2026), “Strategic marketing mechanisms for the post-war development of the national tourist destination”. *Marketynhovi ta orhanizatsijni mekhanizmy povoiennoho rozvytku haluzi hostynnosti ta turyzmu Ukrainy [kolektyvna monohrafiia]*, NTU «KhPI», Kharkiv, Ukraine, pp. 32–54. DOI: <https://doi.org/10.20998/978-617-05-0580-4>.

Отримано редакцією журналу / Received: 11.03.26

Прорецензовано / Revised: 16.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26